

עת"א 2497/10/20 - ש' ב' נגד הממונה על עבודות שירות - מפקדת גוש דרום וירושלים, מדינת ישראל

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"א 2497-10-20 ב' נ' הממונה על עבודות שירות - מפקדת גוש דרום וירושלים ואח'
תיק חיצוני:

בפני	כבוד השופט משה בר-עם
עותר	ש' ב'
	ע"י בא-כוח עוה"ד אריאל הרמן
נגד	
משיבים	1. הממונה על עבודות שירות - מפקדת גוש דרום וירושלים
	2. מדינת ישראל
	ע"י פרקליטות מחוז ירושלים- עו"ד אור גבאי

החלטה

1. לפני עתירת אסיר לפי סעיף 62 לפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], התשל"ב-1971 (להלן- הפקודה), בעניין החלטת ראש אגף האסיר בשירות בתי-הסוהר (להלן- ראש אגף האסיר), מיום 2.9.2020, על הפסקה מנהלית של עבודות השירות שהושתו על העותר.

2. בתמצית, העותר הורשע, על פי הודאתו, בבית משפט השלום בירושלים, בת"פ 44910-12-17, בעבירות של אלימות, החזקת סכין ותקיפה סתם של בת-זוג. בגין מעשיו, ועל יסוד הסכמת הצדדים, בגדרי הסדר טיעון כולל לעונש, הוטלו על העותר, בגזר דינו, שישה חודשי מאסר לריצוי בעבודות שירות החל מיום 7.10.2018.

3. בהתאם, הוצב המבקש לביצוע עבודות השירות. דא עקא, בשל היעדרות ממושכת, ללא הודעה מראש וללא שעלה ליצור קשר עם העותר ולאתרו, אף באמצעות בא-כוחו, ולאחר שלא התייצב להליך שימוע, ביום 13.6.2019, החליט ראש אגף ביטחון ומבצעים על הפסקה מנהלית של עבודות השירות של העותר וריצוי יתרת מאסרו מאחורי סורג ובריח. משכך, פנה בעתירה אסיר לבית-משפט, עת"א 61515-06-19, בבקשה להורות על המשך ביצוע עבודות השירות בשל מצב הנפשי שמנע הימנו להתייצב לביצוע עבודות השירות כנדרש עד כה. בגדרי ההליך, ללא שנמצא פגם בהתנהלות שב"ס, הוחלט על זימונו של העותר לשימוע כדין לצורך בירור טענתו. בהמשך, לאחר הליך שימוע, במסגרתו התחייב העותר להקפיד על תפקוד תקין בהשלמת ביצוע עבודות השירות, הוחלט ביום 26.8.2019, לפני משורת הדין, ליתן לעותר הזדמנות נוספת לרצות את המשך מאסרו בעבודות שירות החל מיום 1.9.2019. דא עקא, ההיעדרויות נמשכו ולאחר שיחה עם העותר, הוחלט על שיבוצו מחדש, אלא שהעותר המשיך להיעדר מעבודתו. בשלב זה, זומן העותר לשימוע נוסף ביום 29.7.2020 ובמסגרתו, טען להיעדרות בשל נסיבות

הקשורות בהתפשטות נגיף הקורונה וביקש הזדמנות נוספת להשלמת תקופת מאסרו בעבודות השירות. בשל התרשמות עורכת השימוע מפער רב בין רצונו של העותר ליכולותיו התפקודיות, ללא שטיעונו הניחו את דעתה, המליצה על הפסקה מנהלית של עבודות השירות. המלצותיה התקבלו על-ידי ראש אגף האסיר, אשר הורה, ביום 2.9.2020, מתוקף סמכותו לפי סעיף 51ט' לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן- החוק) על הפסקת עבודות השירות של העותר מיום 1.9.2020. משכך, נדרש העותר להתייצב לריצוי יתרת עונשו בבית הסוהר ביום 1.10.2020.

4. העותר טוען, בהליך שלפניי, להזדמנות נוספת להשלים את יתרת עונשו בדרך של עבודות שירות, לאחר שהשלים ריצוי מחצית מהתקופה, בשל נסיבות חיים חריגות מאוד, אשר נוצרו תוך כדי ביצוע עבודות השירות, כל אחת לגופה ובעצמות, בשל שילובן. לדבריו, סמוך למועד תחילת ביצוע עבודות השירות, אביו נפטר ואחיו נפצע בתאונת דרכים, אשר הובילה להתדרדרות במצבו הנפשי שבגינה נקבעה נכות רפואית בשיעור של 40% ודרגת אי-כושר עבודה מלאה עד ליום 31.8.2021, על ידי המוסד לביטוח לאומי. תוך כדי, נולדה בתו, כיום בת שנתיים וחצי, הנתונה לטיפולו היחידי בשל מצבה הרפואי של רעייתו ואשפוזו לתקופות ממושכות בבתי-חולים. בתמיכה הובאו אסמכתאות רפואיות ומכתב מטעם עובדת סוציאלית מלשכת הרווחה במקום מגוריו. בהקשר זה, ציין העותר כי הנו הדמות ההורית היחידה בחיי בתו, ועל רקע מצבו הנפשי, ומצבה הרפואי של רעייתו, כמו גם מצב כלכלי ירוד, ככל שבית-המשפט יורה על ריצוי יתרת עונשו מאחורי סורג ובריח, ישנו חשש ממשי להתערבות שירותי הרווחה והכרזת בתו כקטינה נזקקת. צרף לכך, מצוקת העיתים במדינה ובעולם עקב ובשל התפשטות נגיף הקורונה, על כל ההשלכות על תפקוד המשק והצורך בשמירה על קטינים בביתם ללא מסגרות חינוך ובנסיבותיו ללא סיוע. העותר הדגיש כי ביצע עבודות שירות בבית הקשיש בבית שמש לשביעות רצון הממונים, אולם, בשל סגירת המקום, ולאחר שימוע, לא נמצא לו מקום חלופי מתאים, בנסיבותיו האישיות, להשלמת עבודות השירות. לאור האמור, צבר הדברים, כמו גם שיקולי שיקום, מטים, לטענתו, את הכף לטובת מתן הזדמנות נוספת להשלמת ריצוי עונשו על דרך של עבודות שירות ולהימנע ממאסרו.

5. מאידך גיסא, טוענת המשיבה כי לא נפל פגם בהחלטת ראש אגף האסיר המצדיק את התערבותו של בית-המשפט. לשיטתה, ההחלטה סבירה ומחויבת המציאות נוכח היעדרויותיו המרובות של העותר מעבודתו ללא אישור כדן ולאחר שניתנו לו הזדמנויות רבות לתקן את דרכיו ללא הועיל. נטען, כי ריצוי עונש המאסר על דרך של עבודות שירות הנו בגדר פריבילגיה הניתנת לאסיר ואינו יכול שלא לבוא כרצונו לעבודתו כשם שאסיר אינו יכול לצאת כרצונו משערי בית כלאו. התנהלותו של העותר מבטאת, כנטען, זלזול בעונשו ובכללי המשיבה. נסיבותיו האישיות של העותר עמדו לזכותו בגזר-דינו והטו את הכף לטובת ריצוי העונש בדרך של עבודות שירות ואף סייעו לו במתן הזדמנויות שונות לסיים את עבודות השירות, אך, בנסיבות בהן החל לרצות את עונשו בשנת 2018 ועד היום סיים כדי מחצית, שוב אין בהן כדי להעניק לו הזדמנות נוספת, גם על רקע משבר הקורונה בארץ. במכלול האמור, נטען, החלטת ראש אגף האסיר סבירה ואין עילה להתערב בה.

6. בדיון מיום 18.10.2020, חזרו הצדדים על טענותיהם והעותר הוסיף כי השימוע נערך ללא ייצוג של העותר המתחייב לפי דין בשל מצבו הנפשי. בהקשר זה, הוטעם כי לא ברור אם עורכת השימוע הייתה מודעת למצבו הנפשי ולהשלכות המאסר על העותר לפי המסמך מהרווחה. מה גם, מאז חלה התדרדרות נוספות במצבו. עוד ביקש העותר להדגיש את הטרגדיה הגדולה בחיי שהקימה, לדבריו, נסיבות חריגות ומיוחדות המגבשות עילה להתערב בהחלטת המשיבה ולהורות על ריצוי המשך מאסרו בעבודות שירות ולמצער, לקיים לעותר שימוע בנפש חפצה עם ייצוג על-ידי עורך-דין מהסניגוריה הציבורית. המשיבה התנגדה וטענה כי העותר מיצה את זכויותיו לפי דין בהליך השימוע וכי

ההחלטה על הפסקה מנהלית של עבודות השירות נתקבלה לאחר שנשקל מצבו הנפשי של העותר והנה סבירה, ללא עילה להתערב בה.

7. בתום הדיון ובגדרי הסדר דיוני, הוסכם כי תינתן לעותר הזדמנות להציג פסיקה שיש בה לתמוך בבקשתו להחזיר את הדיון לממונה לצורך קיום שימוע תוך ייצוג העותר על-ידי עורך דין. כמו כן, המשיבה תודיע לבית המשפט, לאחר בירור, האם עמדו לפני הממונה נתונים אודות מצבו האישי של העותר עובר להחלטה. לאחר שיוגשו הודעות הצדדים, בית-המשפט ייתן החלטתו על-יסוד טיעוני הצדדים והחומר שלפניו, ללא צורך בדיון נוסף.

8. בסמוך, הגישה המשיבה הודעה בצירוף מכתבה של עורכת השימוע ולפיו, עמדו לפניו בהליך השימוע, עובר למתן החלטה, נתוני האישיים לרבות מצבו המשפחתי, ללא פירוט בדבר מהות והיקף ידיעתה.

9. העותר הגיש פסיקה בתמיכה לטענתו לחשיבות הייצוג המשפטי בהליכי השימוע טרם הפסקה מנהלית של עבודות השירות. בתוך כך, טען, כי אמנם בגיליון השימוע נרשם כי נמסרה לעותר זכותו לייצוג בשימוע, אולם, במצבו הנפשי ספק אם הבין את משמעות וחשיבות הייצוג. בא-העותר הוסיף והדגיש כי סבור שהעותר במצבו לא הציג נכוחה את התמונה המלאה של נסיבותיו האישיות, לרבות מלוא החומר הראייתי הנדרש בתמיכה, לפני הממונה בשימוע ונעדר את יכולתו של סניגור מנוסה למצוא פתרונות הולמים להשלמת עבודות השירות לפי דין ובמצבו. משכך, עתר למיצוי זכותו לשימוע בנוכחות עורך-דין והבאת מלוא טענותיו וראיותיו לפני הממונה בדרך של קיום שימוע חדש.

10. לאחר עיון, לאחר ששמעתי את טענות הצדדים ובחנתי את החומר שהונח לפניי, במצב המשפטי הקיים, מצבו הנפשי של העותר, נסיבותיו האישיות, וההשלכות האפשריות הקשות של מאסרו, שוכנעתי, לא בלי לבטים ומטעמים אנושיים, לפני משורת הדין, ליתן לעותר הזדמנות לשימוע נוסף בהיותו מיוצג על-ידי עורך-דין, בכך יהא כדי להעמיד את מלוא העובדות הראיות לפני המשיבה בהליך השימוע, בתקווה שיימצאו פתרונות הולמים שיאפשרו את השלמת ריצוי המאסר בעבודות שירות באופן המותאם למצבו של העותר.

11. ככלל, מאסרו של אדם מאחורי סורג ובריח. כחלופה, בעונשי מאסר לתקופה קצרה, ועד לתשעה חודשים, הקנה המחוקק, בסעיף 51 ב(א) לחוק, את הסמכות לבית-המשפט להורות על ריצוי העונש, כולו או חלקו, בעבודות שירות, מקום בו ניתן להשיג את המטרות העונשיות של המאסר בדרך המועילה יותר לחברה ופוגענית פחות למורשע בדיון, ובהינתן יכולתו בו אמון לבל ישוב לפגוע בערכים המוגנים של החברה וירצה את עונשו בתנאים שנקבעו וכנדרש (רע"ב 8220/19 מדינת ישראל נ' מרואן השאם (13.7.2020; להלן- עניין השאם); רע"ב 2955/11 חסן אזבארגה נ' שירות בתי הסוהר (8.5.2011)). הזכות לרצות את המאסר בעבודות שירות מניחה ביסודה תכליות שיקומיות ותכלית להאזן בין הצורך להטיל על המורשע עונש מאסר לבין הרצון לסייע בשיקומו ולהימנע מההשלכות המזיקות הנלוות למאסר מאחורי סורג ובריח, לרבות בהיבט של האינטרס הציבורי בחזרת השבים (שם). זכות זו עלולה להישלל מעובד השירות אשר אינו מתייצב לעבודתו במועד ומבצע את תפקידו על-פי הוראות ממוניו ובתנאים שנקבעו על-ידי בית-המשפט (רע"ב 921/08 רביבו ננציב שירות בתי הסוהר (10.2.2008); רע"ב 3863/18 גל ניסימוב נ' נציבת בתי הסוהר (17.5.2018)).

12. במצב דברים זה, הסמך המחוקק את נציב שירות בתי הסוהר, או קצין בדרגת גונדר שהוסמך לכך על ידו, להורות, בכפוף להליך שימוע, על הפסקה מנהלית של עבודות השירות והמשך ריצוי יתרת עונש המאסר מאחורי סורג ובריא (סעיף 51ט(א) לחוק). העותר רשאי לייצוג משפטי בהליך השימוע אך אין חובה בדין לייצוג משפטי, לרבות באמצעות הסניגוריה הציבורית. החלטת המשיבה מתקבלת בגדרי סמכותה המנהלית וכפופה לכללי המשפט המנהלי לרבות העילות להתערבות בית-המשפט בהחלטה. כך, ככל החלטה מנהלית, על ההחלטה להפסיק עבודתו של עובד שירות להתקבל משיקולים עניינים, במתחם הסבירות ובאופן מידתי בנסיבות העניין. בביקורת השיפוטית על החלטה זו, אין בית-המשפט בא בנעלי המשיבה ועליו לבחון את חוקיות ההחלטה ועמידתה בכללי המשפט המנהלי (בג"צ 4252/17 ח"כ ד"ר יוסף גאברין נ' הכנסת (14.7.2020; עניין השאם)). אם כן, התערבות בית-המשפט בהחלטת המשיבה תיעשה רק מקום בו נפל בה פגם לפי עילות הביקורת המצדיקות התערבות במעשה המנהלי.

13. בענייננו, נסיבותיו האישיות של העותר שלפני קשות וידעו מהמורות רבות מיום גזר-דינו. העותר שכל את אביו אשר נהרג בתאונת דרכים בה נפצע גם אחיו. מאז, העותר סובל ממצוקה נפשית עד כדי קביעת נכות נפשית בשיעור משמעותי על-ידי המוסד לביטוח לאומי לצד אובדן כושר עבודה מוחלט עד ליום 31.8.2021. בנוסף, ומאז, העותר נישא לרעייתו ונולדה להם ילדה, כיום בת שנתיים וחצי, המטופלת על-ידי העותר לבדו בשל מצבה הנפשי של רעייתו ואשפוז הפסיכיאטרי התכוף. אכן, תפקודו של העותר בעבודות השירות אינו משביע נחת אולם נסיבות חייו ומשבר הקורונה הפוקד את אוכלוסיית העולם בתקופתנו, על כל ההשלכות על תפקוד המשק וסגירת מוסדות החינוך, אילץ את העותר לטפל בבתו, בהיעדר סיוע, תוך התמודדות עם מצב כלכלי ומצב נפשי שאינו טוב. מחומר הראיות שהונח לפניי, אף עולה כי העותר נמצא על-ידי הביטוח הלאומי בדרגת אי-כושר עבודה מלא בתקופה שנקבעה לביצוע עבודות השירות. כך גם, בהיותו המטפל היחיד בבתו הפעוטה, מאסרו עלול להוביל להשמה חוץ-ביתית של בתו הפעוטה. מארג הנסיבות מעמיד תמונה קשה ביותר של מצבו הנפשי והמשפחתי של העותר ותוצאות קשות העולות לנבוע ממאסרו בפועל. מודע אני היטב כי נסיבותיו האישיות של העותר הטו את הכף לזכותו, מספר פעמים, לרבות בהחלפת מקום עבודתו, ועמדו ביסוד החלטת המשיבה ליתן בידו הזדמנות נוספת להשלמת מאסרו לריצוי בעבודות שירות עד להחלטתה על הפסקה מנהלית בתום השימוע האחרון אשר נערך לעותר ללא ייצוג. טענה המשיבה כי עמדו לפני עורכת השימוע מלוא נתוני האישיות של העותר וכי העותר ויתר על זכותו לייצוג בשימוע. עם זאת. במצבו הנפשי של העותר ובמצוקתו, ספק בעיני אם העותר הנגיש את מצבו והעמיד את מלוא החומר הראייתי הנדרש לפני עורכת השימוע. מה גם, שלא ברור אם העותר הבין את זכותו לייצוג בשימוע ואם ידע הכיצד לממש. לא נעלמה מעיני גם טענת העותר להחמרה במצבו הנפשי. להתרשמותי, כליאתו של העותר מאחורי סורג ובריא עלולה להיות בעלת משמעות קשה. זכות לייצוג צריכה להיות בר-מימוש ויש לה חשיבות משמעותית דווקא במקרים קשים מעין אלו וביתר שאת, נוכח מצבו הנפשי של העותר ואפשרות כליאתו מאחורי סורג ובריא. במכלול האמור, בשים לב להשלכות ולנפקות מאסרו של העותר בבית-כלא, ובמיוחד אל מול התקופה הקצרה שנתרה להשלמת ריצוי העונש, נחה דעתי, כי עניינו של העותר הינו חריג ויוצא דופן, המצדיק ולו לפני משורת הדין, לאפשר לבא-כוחו הזדמנות נוספת ואחרונה להציג את מכלול הנתונים, בהליך השימוע, בתקווה שימצא פתרון הולם וראוי, שהרי נאמר כי אין גבול לחוכמתו של סניגור.

14. טרם סיום, מלאכתי לא תושלם לפני שיובהר לעותר, באופן חד משמעי, אסיר המרצה את עונשו בעבודות שירות דינו כדין אסיר הנעול אחורי סורג ובריא. אמנם, המגבלות המוטלות על חירותו פחותות, אך אינו בן-חורין וכשם שאסיר אינו יכול לבוא ולצאת משערי הכלא כרצונו, כך עובד שירות אינו חופשי לעשות כרצונו בעבודתו ואסור בתנאי

גזר-דינו ובמגבלות שהוטלו עליו על-ידי הממונה על עבודות השירות (רע"ב 10509/06 פרידמן נ' שירות בתי הסוהר (4.2.2007); כן ראה והשווה עניין השאם)). שיקולי הענישה אינם נסוגים בעבודות השירות ואולי גם מקבלים עצימות מיוחדת בהיבט ההרתעתי נוכח הפריבילגיה לריצוי המאסר בתוככי הקהילה. העותר מוזהר, ככל שאכן המשיבה תיעתר לבקשתו להשלים את ריצוי עונשו בעבודות השירות, להקפיד בביצוע עבודות השירות בתנאים שייקבעו. יובהר לעותר, כי לא תינתן לו הזדמנות נוספת.

15. אשר על כן, הנני מקבל את העתירה במובן זה שעניינו של העותר יוחזר למשיבה אשר תזמן את העותר להליך שימוע חדש אשר יתקיים בהיותו מיוצג על-ידי סניגור ותינתן לו הזדמנות להציג את מלוא טענותיו וראיותיו. המשיבה תפעל על-פי חוכמתה ובגדרי כללי המשפט המנהלי.

ניתנה היום, י"ח חשוון תשפ"א, 05 נובמבר 2020, בהעדר הצדדים.